

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΑΠΟ ΕΝΑ ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ
Επιτακτική η ανάγκη στήριξης των δεξαμενών σκέψης

Ανδρέας Θεοφάνους

Στις 30-31 Οκτωβρίου, 2025 έλαβε χώρα στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας το Συνέδριο με τίτλο "TEPSA Cypriot Pre-Presidency Conference: Reshaping Europe in an Age of Uncertainty". Συνδιοργανωτές ήταν η TEPSA (Trans European Policy Studies Association), το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων και το Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Διακυβέρνησης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Το Συνέδριο στήριξαν η ΕΕ, το Υπουργείο Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, το NUPI (Norwegian Institute of International Affairs), και το Cyprus Forum.

Ομολογώ ότι όταν αρχές Μαρτίου η Γραμματεία της TEPSA επικοινωνήσε μαζί μου για τη διεξαγωγή του Συνεδρίου ήμουν διστακτικός καθώς έπρεπε να εξασφαλισθούν οι απαιτούμενοι οικονομικοί πόροι καθώς και το απαραίτητο προσωπικό.

Στις επαφές μου με την TEPSA έλεγα ότι προσπαθώ να δημιουργήσω τις προϋποθέσεις για να διεξαχθεί το Συνέδριο, αλλά δεν μπορούσα να δεσμευτώ ακόμα. Στην επικοινωνία που είχα με τις Βρυξέλλες αρχές Ιουνίου 2025 μου λέχθηκε ότι έπρεπε να πάρουμε απόφαση πριν το τέλος του μηνός. Όπως με πληροφόρησαν, εάν δεν πραγματοποιείτο το Συνέδριο θα καταγραφόταν ότι η Κύπρος θα ήταν η μόνη χώρα στην οποία δεν υπήρξε η ανάλογη δράση.

Θεώρησα, ως Πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων που είναι μέλος του δικτύου της TEPSA, υποχρέωσή μου να καταβάλω κάθε προσπάθεια για να γίνει τελικά το Συνέδριο. Είμαι ικανοποιημένος καθώς ο στόχος αυτός επετεύχθη.

Ο Ανδρέας Θεοφάνους είναι Πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων το οποίο είναι διασυνδεδεμένο με το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

Στο Συνέδριο συζητήθηκαν διάφορες θεματικές ως ακολούθως: Οι προτεραιότητες της Κυπριακής Προεδρίας, Οι συστάσεις της TEPSA σχετικά με τους στόχους της Κυπριακής Προεδρίας, Η ΕΕ ως παγκόσμια δύναμη;, Ποιες οι προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια, Η διεύρυνση της ΕΕ, Δημοκρατία και ο ρόλος των Ευρωπαίων πολιτών, Ποιο κοινωνικοοικονομικό υπόδειγμα για την Ευρώπη;, Ενεργειακές προκλήσεις και η πράσινη ανάπτυξη/μετάβαση.

Το Συνέδριο ξεκίνησε με την Κεντρική Ομιλία του Υφυπουργού Μετανάστευσης και Διεθνούς Προστασίας Νικόλα Ιωαννίδη ο οποίος παρουσίασε τις βασικές προτεραιότητες της Κυπριακής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα ασφάλειας, μετανάστευσης και ενίσχυσης της ευρωπαϊκής συνοχής. Τόνισε ότι η Κύπρος, ως κράτος μέλος στην πρώτη γραμμή των εξελίξεων στη Μέση Ανατολή και στην Ανατολική Μεσόγειο, μπορεί να λειτουργήσει ως αξιόπιστος εταίρος και ως γέφυρα μεταξύ περιφερειακών συμφερόντων και ευρωπαϊκών στρατηγικών στόχων.

Ακολούθησε η κατάθεση εισηγήσεων για τις προτεραιότητες της Τρίο Προεδρίας (Πολωνία, Δανία, Κύπρος) από εμπειρογνώμονες της TEPSA, οι οποίοι τόνισαν ότι η Προεδρία δεν είναι μόνο θεσμική διαδικασία, αλλά εργαλείο παραγωγής ουσιαστικής προστιθέμενης αξίας για την Ένωση. Η συζήτηση ανέδειξε την ανάγκη για ξεκάθαρη πολιτική στοχοθέτηση και αποτελεσματικό συντονισμό, ειδικά σε μια περίοδο πολλαπλών και αλληλένδετων προκλήσεων.

Η δεύτερη συζήτηση επικεντρώθηκε στο ερώτημα «Η ΕΕ ως παγκόσμια δύναμη;». Είναι προφανές ότι η ΕΕ δεν έχει καταστεί υπερδύναμη. Τονίστηκε ότι η Ένωση πρέπει να προσαρμοστεί σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό χάρτη, να ενισχύσει τη στρατηγική της αυτονομία και να βελτιώσει την ικανότητά της να λαμβάνει συλλογικές αποφάσεις.

Σε σχέση με την ευρωπαϊκή ασφάλεια, αναδείχθηκε, μεταξύ άλλων, το πρόβλημα των δυο μέτρων και δυο σταθμών. Σημειώθηκε ότι η σκληρή στάση της ΕΕ απέναντι στη Ρωσία δεν συνοδεύεται από αντίστοιχη αντιμετώπιση της επιθετικότητας της Τουρκίας. Θεώρησα σημαντική την ανάδειξη του ζητήματος αυτού, επισημαίνοντας ότι τέτοιες ασυμμετρίες διαβρώνουν την αξιοπιστία και τη συνοχή της Ένωσης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε και το πάνελ για τη διεύρυνση της ΕΕ, καθώς ανέδειξε τη γεωπολιτική του διάσταση. Τονίστηκε η ανάγκη διατήρησης της αξιοπιστίας του ευρωπαϊκού εγχειρήματος σε σχέση με τις προοπτικές των Δυτικών Βαλκανίων, της Ουκρανίας, της Μολδαβίας και της Γεωργίας. Όμως δεν υπήρχε καμία αναφορά στις οποιεσδήποτε παρενέργειες μιας νέας διεύρυνσης στο παρόν στάδιο.

Στη συνεδρία για τη δημοκρατία και τη συμμετοχή των πολιτών παρουσιάστηκαν οι ανησυχίες από την άνοδο ακροδεξιών κομμάτων και την αποστασιοποίηση των πολιτών από τους θεσμούς. Υπογραμμίστηκε η ανάγκη ενίσχυσης της εμπιστοσύνης και της ουσιαστικής συμμετοχής τους στις δημοκρατικές διαδικασίες.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον είχε επίσης η συζήτηση για το κοινωνικοοικονομικό υπόδειγμα της ΕΕ, η οποία ανέδειξε την ανάγκη για ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, της καινοτομίας και ουσιαστική αντιμετώπιση των δημογραφικών προκλήσεων. Από τη συζήτηση αυτή καθίσταται προφανές ότι η υφιστάμενη κατάσταση θα πρέπει να διαφοροποιηθεί.

Τέλος, στο πάνελ για την ενεργειακή πολιτική και την πράσινη μετάβαση τονίσθηκε ότι η επιτυχία της πράσινης ατζέντας εξαρτάται από στοχευμένες επενδύσεις, επαρκείς υποδομές και έμπρακτη αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών. Είναι όμως σημαντικό να προωθηθεί χωρίς αρνητικές παρενέργειες.

Οι παρεμβάσεις στο σύνολό τους κατέδειξαν ότι η ΕΕ βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι ανάμεσα στις φιλοδοξίες της και τις υφιστάμενες πραγματικότητες. Για την Κυπριακή Προεδρία, το ζητούμενο δεν είναι οι μεγάλες δηλώσεις αλλά η μεθοδική και σταθερή ενίσχυση της αξιοπιστίας και της συνοχής της Ένωσης. Αυτό απαιτεί συνέπεια, πραγματισμό και πλήρη επίγνωση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές κοινωνίες σήμερα.

Παράλληλα, στο πλαίσιο του Συνεδρίου διοργανώσαμε μια ξεχωριστή συζήτηση σε συνεργασία με το European Policy Centre (EPC). Στη συζήτηση αυτή όπου είχα την ευκαιρία να αναπτύξω τις θέσεις μου συμμετείχαν επίσης ο Μενέλαος Μενελάου εκ μέρους της ελληνοκυπριακής πλευράς, ο Οζντίλ Ναμί από την τουρκοκυπριακή πλευρά και η Amanda Paul από το EPC. Αξιολογήσαμε την πορεία των σχέσεων μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και της ΕΕ, καθώς και το Κυπριακό. Θεώρησα ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι μπορέσαμε να αναδείξουμε τα ζητήματα αυτά ενώπιον ενός κοινού από διπλωμάτες, ερευνητές και πολιτικούς αναλυτές από διάφορες χώρες της Ευρώπης. Παρά το γεγονός ότι η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ δεν οδήγησε στην επίλυση του προβλήματος όπως πολλοί ευελπιστούσαν, η ευρωπαϊκή διάσταση παραμένει σημαντική. Τονίστηκε επίσης ότι η ενεργή εμπλοκή της ΕΕ μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες για μια πιο εποικοδομητική προσέγγιση στο μέλλον.

Ήταν σημαντικό που οι ξένοι σύνεδροι είχαν την ευκαιρία να ακούσουν διαφορετικές προσεγγίσεις και να ενημερωθούν για την πολυπλοκότητα του Κυπριακού. Η συνεχής ενημέρωση και τεκμηριωμένη ανάλυση είναι αναγκαίες για να παραμείνει το ζήτημα αυτό στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής ατζέντας.

Είμαι ιδιαίτερα ικανοποιημένος από τη διεξαγωγή του Συνεδρίου καθώς και της ξεχωριστής συζήτησης για τις σχέσεις Κύπρου – ΕΕ και το Κυπριακό. Υπήρξε η ευκαιρία να συζητήσουμε διάφορα ζητήματα ευρύτερου ενδιαφέροντος με 45 ξένους συνέδρους καθώς και με διπλωμάτες που είναι διαπιστευμένοι στην Κύπρο. Μας δόθηκαν συγχαρητήρια για την άρτια διοργάνωση του Συνεδρίου, ενώ οι ομιλητές και οι συμμετέχοντες εντυπωσιάστηκαν από το περιεχόμενο του προγράμματος, την ακριβή τήρηση του χρόνου και το επίπεδο των συζητήσεων. Διευρύνουμε επίσης και τον κύκλο των σχέσεων μας. Θα υπάρξει συνέχεια εντός και εκτός Κύπρου. Θέσαμε επιτακτικά και πειστικά το Κυπριακό τονίζοντας ότι εξ ορισμού είναι και ευρωπαϊκό ζήτημα. Οι φιλοξενούμενοι μας ανέφεραν ότι έμαθαν πολλά από το Συνέδριο αυτό καθώς και από τις συζητήσεις μας. Επιβεβαιώνεται επίσης η θέση ότι με σκληρή δουλειά και μεθοδικότητα μπορούν να επιτευχθούν πολλά πάρα τις δυσκολίες. Είναι, ωστόσο, λυπηρό ότι η Πολιτεία, σε αντίθεση με άλλες χώρες της ΕΕ, εξακολουθεί να μην αντιλαμβάνεται επαρκώς τη σημασία τέτοιων δράσεων.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν όλα τα δεδομένα θεωρώ υποχρέωση μου να αναλάβω διάφορες πρωτοβουλίες για την πολυδιάστατη ενίσχυση του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, το οποίο αποτελεί μοναδικό στο είδος του δεξαμενή σκέψης Κύπρο, κρίνοντας από την πολυετή του δράση και τα αποτελέσματα. Η συνέχεια και η αναβάθμιση των δραστηριοτήτων του Κέντρου αποτελούν προτεραιότητα. Για να μπορέσουν να υλοποιηθούν τέτοιες πρωτοβουλίες χρειάζεται προγραμματισμός καθώς και ο απαραίτητος προϋπολογισμός.

Δράττομαι της ευκαιρίας αυτής να σημειώσω ότι τα ερευνητικά κέντρα στην Κύπρο, ιδίως αυτά του ιδιωτικού τομέα, δεν τυγχάνουν της αναγκαίας στήριξης από την πολιτεία. Η κρατική χρηματοδότηση είναι περιορισμένη, γεγονός που δυσχεραίνει τον προγραμματισμό και την υλοποίηση ουσιαστικών δράσεων. Θλίβομαι επίσης να παρατηρήσω ότι η παραγνώριση λαμβάνει χώρα ενώ κάθε χρόνο η χώρα μας καταβάλει σε πρόστιμα εκατομμύρια ευρώ για διάφορα θέματα. Δεν είναι υπερβολή να τονιστεί ότι η κατάσταση αυτή θυμίζει τη φράση «round foolish, penny wise».

Ούτε ο ιδιωτικός τομέας συμβάλλει επαρκώς, καθώς στη χώρα μας δεν έχει ακόμη αναπτυχθεί παράδοση υποστήριξης δεξαμενών σκέψης και ανάλογων πρωτοβουλιών. Όμως, δεν είναι δυνατό η διεξαγωγή ενός σημαντικού Συνεδρίου να εξαρτάται από τον από μηχανής Θεό.

Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, το κράτος αναγνωρίζει τη σημασία τέτοιων φορέων, επενδύει στη λειτουργία τους και αξιοποιεί τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Στην Κύπρο, δυστυχώς, αυτή η κουλτούρα στήριξης δεν έχει ακόμη εδραιωθεί. Αν επιθυμούμε η χώρα μας να συμμετέχει ουσιαστικά στην ευρωπαϊκή και διεθνή

αγορά προβολής και ανταλλαγής ιδεών είναι απαραίτητο να αλλάξει δραστικά αυτή η προσέγγιση.

Δράττομαι της ευκαιρίας αυτής να υπογραμμίσω ότι, μεταξύ άλλων, οι δεξαμενές σκέψης σε διάφορες χώρες εκτός από την ανάλυση δεδομένων προσπαθούν να επηρεάσουν ή/και να παρέχουν στήριξη σε συγκεκριμένες πολιτικές δράσεις. Είτε το θέλει ή όχι η κυπριακή Πολιτεία υπάρχουν συζητήσεις και δημοσιεύσεις από δεξαμενές σκέψης που την αφορούν άμεσα. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται το Κυπριακό, ο ρόλος της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας, η πολιτική της ΕΕ έναντι των Τουρκοκυπρίων και ούτω καθ' εξής. Η κοινή λογική παραπέμπει στη θέση ότι η Κύπρος πρέπει να συμμετέχει σε αυτές τις δράσεις για να μην υπάρχουν αποφάσεις οι οποίες την επηρεάζουν χωρίς τη δική της εμπλοκή.